

Effekterna av de statliga stabilitets- åtgärderna

2011-02-11

Första rapporten 2011

(Avser fjärde kvartalet 2010)

INNEHÅLL

SAMMANFATTNING	1
BAKGRUND	2
Fl:s uppdrag	2
BANKERNAS FINANSIERING	5
Marknadsräntornas utveckling	5
Emissioner av värdepapper	6
Stödåtgärder	7
Hushållens inlåning och sparande	8
Likviditetskostnaden – bankernas finansieringsstrategi	10
BANKERNAS UTLÅNINGSRÄNTOR	12
Utlåningsräntor till företag	12
Utlåningsräntor till hushåll	12
UTLÅNINGSTILLVÄXTEN	13
Bankernas utlåning i utlandet	14

Rapporten är återrapportering enligt uppdrag i Finansinspektionens regleringsbrev för 2010 och framtagen efter samråd med Riksgälden.

Sammanfattning

Utnyttjandet av de statliga stabilitetsåtgärderna minskade ytterligare under fjärde kvartalet 2010. Nästan hela Riksbankens extraordinära utlåning till bankerna förföll och inga banker eller bostadsinstitut deltog i Riksgäldens bankgarantiprogram.

Bostadsinstitutens utlåningsmarginal sjönk något jämfört med tredje kvartalet medan bankernas utlåningsmarginal till företag steg. Bankernas marginaler på inlåning från hushållen steg under perioden.

Svenska MFI:s utlåning till hushållen ökade med 7,8 procent på årsbasis. Utlåningen till företag hade vid slutet av december ökat med 1,8 procent sedan samma tidpunkt 2009.

Storbankernas utlåning i Baltikum minskade med 4 procent under fjärde kvartalet 2010. De återförde 850 miljoner kronor av tidigare gjorda reserveringar för förväntade kreditförluster i de baltiska länderna.

Kostnaden för bankerna att hantera likviditetsrisk steg något under fjärde kvartalet.

Bakgrund

Till följd av den internationella finanskrisen beslutade staten om olika åtgärder som minskar riskerna för inlåningskunder och andra långivare till banker och kreditinstitut (nedan banker):

- *Införandet av en stabilitetsfond.* Genom en ny lag har regeringen fått möjlighet att med kort varsel lämna stöd i olika former till kreditinstitut. Stöd får lämnas till banker med säte i Sverige och för att motverka en risk för allvarlig störning i det finansiella systemet i landet.
- *Garantiprogram för bankers upplåning.* De banker som så önskar kan, mot en garantiavgift, avtala med staten om en garanti för nyupplåning. Programmet gäller under en begränsad tid. Garantin innebär att staten träder in om inte banken kan betala.
- *Utvidgad insättningsgaranti.* I princip all inlåning som uppgår till 100 000 euro omfattas av insättningsgarantin.
- *Likviditetsstödjande åtgärder.* Riksbanken och Riksgälden har på olika sätt stöttat bankernas tillgång till finansiering framför allt genom att erbjuda likviditetsstödjande åtgärder.
- *Kapitaltillskottsprogram.* Bankerna kan ansöka om kapitaltillskott hos staten. Programmet omfattar maximalt 50 miljarder kronor.

FI:s uppdrag

Regeringen har uttryckt att avsikten med stödet till det finansiella systemet är att det ska komma även hushåll och företag till del. FI:s uppdrag innebär:

- Granska att de åtgärder som beslutats i samband med lagen om statligt stöd till kreditinstitut också kommer hushållen och företagen till del
- Granska att kreditinstituten inte utnyttjar garantierna på ett otillbörligt sätt
- Granska utvecklingen av företagens utlåning i andra länder

Viktiga datum**2008**

- 13 juli De amerikanska bostadsinstituten Fannie Mae och Freddie Mac övertas av den amerikanska staten.
- 15 september Lehman Brothers ställer in sina betalningar och ansöker om konkurskydd enligt chapter 11.
- 18 september Riksgälden beslutar att stödja de svenska storbankernas likviditet genom att emittera extra statsskuldväxlar. Därefter följer ett antal åtgärder från Riksbanken för att underlätta bankernas likviditetssituation.
- 19 september Det amerikanska räddningspaketet presenteras och godtas sedermera i något justerad version av kongressen och representanthuset 3 oktober.
- 6 oktober Staten ändrar insättningsgarantin till att täcka fler konton och ett större belopp.
- 8 oktober Riksbanken sänker styrräntan med 0,5 procentenheter till 4,25 procent i en gemensam aktion med flertalet stora centralbanker.
- 13 oktober EU tillkännager att ett europeiskt räddningspaket kommer att införas.
- 13 oktober Regeringen meddelar att ett svenskt stabilitetspaket kommer att presenteras.
- 20 oktober Regeringen presenterar utformningen av stabilitetspaketet.
- 23 oktober Riksbanken sänker reporäntan med 0,5 procentenheter till 3,75 procent.
- 29 oktober Riksdagen beslutar om regeringens stabilitetspaket.
- 3 december Riksbanken sänker reporäntan med 1,75 procentenheter till 2 procent.

2009

- 3 februari Regeringen presenterar ett svenskt kapitaltillskottsprogram.
- 11 februari Riksbanken sänker reporäntan med 1 procentenhet till 1 procent.
- 2 april Regeringen förlänger garantiprogrammet för bankernas upplåning till 31 oktober 2009.
- 21 april Riksbanken sänker reporäntan med 0,5 procentenheter till 0,5 procent.
- 27 maj Riksgälden lånar för Riksbankens räkning upp motsvarande 100 miljarder kronor i utländsk valuta för att återställa valutareserven.
- 2 juli Riksbanken sänker reporäntan med 0,25 procentenheter till 0,25 procent. Riksbanken erbjuder lån om 100 miljarder kronor med fast ränta med en löptid på 12 månader.
- 9 juli Regeringen förlänger kapitaltillskottsprogrammet till 17 februari 2010.
- 2 september Riksbanken lämnar reporäntan oförändrad. Samtidigt erbjuder man återigen ett lån om 100 miljarder med fast ränta och en löptid på knappt ett år.
- 8 oktober Regeringen beslutar att förlänga det statliga garantiprogrammet för bankernas upplåning. Programmet kommer nu att sträcka sig till 30 april 2010.
- 22 oktober Riksbanken lämnar reporäntan oförändrad. Samtidigt erbjuder man återigen ett lån om 100 miljarder med fast ränta och en löptid på knappt ett år.

2010

- 21 januari Regeringen förlänger kapitaltillskottsprogrammet till 17 augusti 2010.
- 1 februari Riksbankens swapavtal med Federal Reserve löper ut.
- 31 mars Regeringen förlänger garantiprogrammet till 30 juni 2010.
- 4 april Riksbanken upphör med lån på tolv månaders löptid.
- 20 april Riksbanken upphör med lån till tre och sex månaders löptid, men erbjuder istället lån till 28 dagars löptid.
- 30 juni Riksbankens första ettåriga lån till fast ränta om 100 miljarder kronor förfaller.

- 1 juli Regeringen förlänger garantiprogrammet för bankernas upplåning till 31 december 2010. Regeringen förlänger även kapitaltillskottprogrammet till 17 februari 2011.
- 7 juli Riksbanken höjer reporäntan med 0,25 procentenheter till 0,5 procent.
- 16 juli Riksbanken höjer priset på lån med 28 dagars löptid. Påslaget utöver den genomsnittliga reporäntan höjs till 0,5 procentenheter.
- 25 augusti Riksbankens andra ettåriga lån till fast ränta om 100 miljarder kronor förfaller.
- 23 juli De fyra berörda svenska bankerna klarar det europeiska stresstestet med god marginal. De svenska bankerna tillhör de bäst kapitaliserade i Europa.
- 8 september Riksbanken höjer reporäntan med 0,25 procentenheter till 0,75 procent.
- 6 oktober Riksbankens tredje ettåriga lån till fast ränta om 95 miljarder kronor förfaller.
- 27 oktober Riksbanken höjer reporäntan med 0,25 procentenheter till 1 procent.
- 18 november Regeringen förlänger garantiprogrammet för bankernas upplåning till 30 juni 2011. Ramen för garantiprogrammets åtagande halveras från 1500 till 750 miljarder kronor. Regeringen förlänger även kapitaltillskottprogrammet till 30 juni 2011.
- 22 december Riksbanken höjer reporäntan med 0,25 procentenheter till 1,25 procent.

Bankernas finansiering

Bankernas utlåningsräntor beror till stor del på deras finansieringskostnader. Finansieringskostnaderna utgörs framför allt av de direkta upplåningskostnaderna, det vill säga marknadsräntor och inlåningsräntor, men beror också på andra faktorer. De huvudsakliga övriga faktorerna är:

- Likviditetskostnaden – bankernas finansieringsstrategi
- Kapitalbehovet
- Kostnaden för kapitalet – avkastningskravet

Utvecklingen av dessa faktorer, till exempel ett högre kapitalbehov i bankerna, kan medföra att lägre marknadsräntor inte får fullt genomslag i bankernas utlåningsräntor.

I tidigare rapporter av effekterna av de statliga stabilitetsåtgärderna har FI presenterat hur ovanstående faktorer påverkats av finanskrisen. Nedan följer en uppdatering av de förändringar som skett i marknadsräntorna och likviditetskostnaden under fjärde kvartalet 2010.

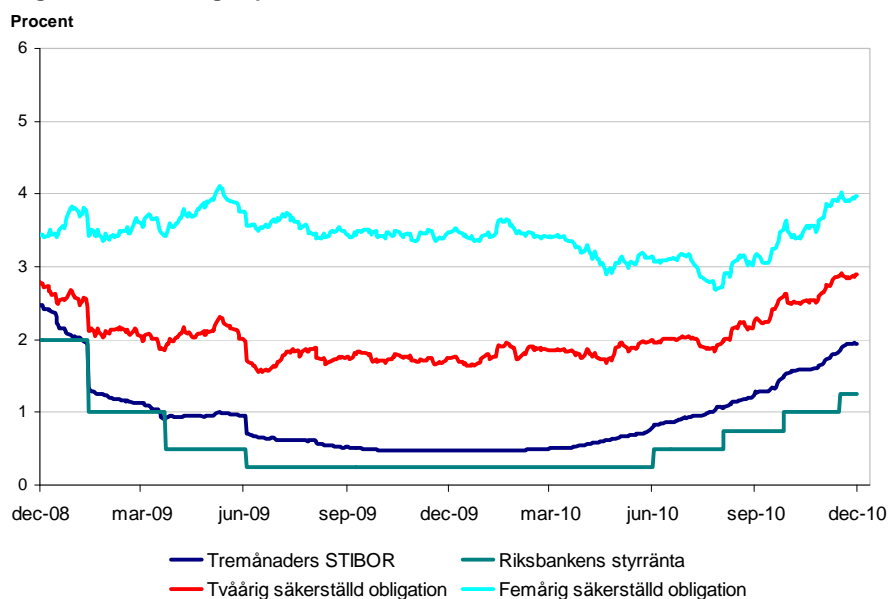
Avläsningsdag för marknadsräntorna och bankernas bolåneräntor är i denna rapport genomgående den 31 december 2010.

Marknadsräntornas utveckling

Den korta interbankräntan (tremånaders STIBOR) steg med 0,67 procentenheter under fjärde kvartalet och var vid decembers slut 1,95 procent (diagram 1). De främsta orsakerna var att Riksbanken, vid två tillfällen under perioden, höjde reporäntan med sammanlagt 0,5 procentenheter till 1,25 procent samt att marknaden förväntade sig att reporäntan skulle fortsätta att höjas.

Räntorna på två- och femåriga säkerställda obligationer steg något mer än räntorna på statsobligationer med samma löptid. Utvecklingen gav därmed något förhöjda två- och femåriga bospreadar (skillnaden mellan räntan på en bostadsobligation och en statsobligation).

Diagram 1. Utvecklingen på räntemarknaden

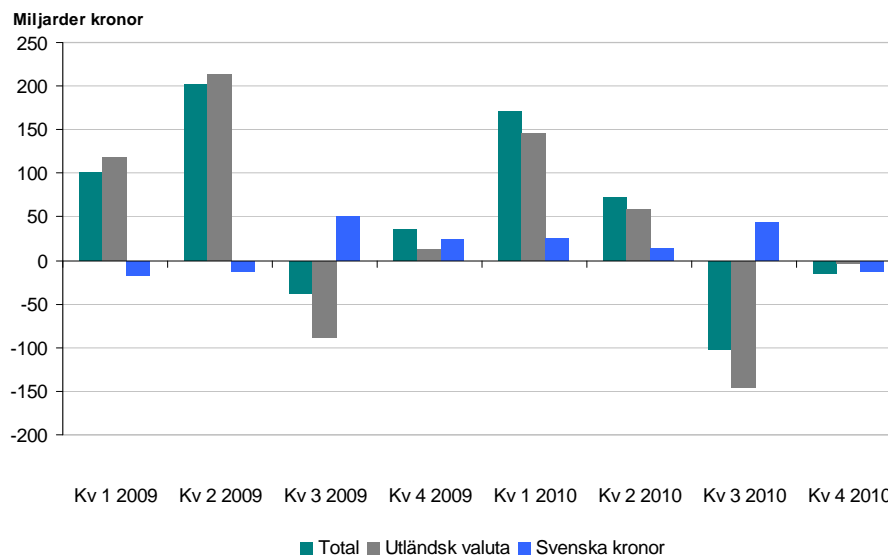

Källa: Reuters Ecowin

Emissioner av värdepapper

Svenska MFI:s¹ upplåning i emitterade värdepapper (certifikat, obligationer, förlagslån och övriga emitterade värdepapper) sjönk marginellt under fjärde kvartalet. Upplåningen i svenska kronor halverades i certifikat och ersattes till stor del av ökad upplåning i obligationer.

Diagram 2. Kvartalsförändring i utestående emitterade värdepapper (marknadsvärde) hos svenska MFI

Källa: SCB

¹ Svenska monetära finansiella institut enligt SCB:s definition: banker, bostadsinstitut, finansbolag och övriga MFI (t.ex. investeringsfonder, värdepappersbolag och fondkommissionärer) med verksamhet i Sverige.

Stödåtgärder

Riksbankens extraordinära utlåning till bankerna fortsatte att minska under fjärde kvartalet (diagram 3). Den största delen av förfallen skedde i oktober 2010 då det sista tolv månaderslånet om 95 miljarder kronor till fast ränta förföll. I samband med förfallet erbjöd Riksbanken nya lån till rörlig ränta med 28 dagars löptid men ingen bank utnyttjade möjligheten.

Det medförde att nästan all den överlikviditet som tillfördes till interbankmarknaden under krisen försvann. Efter förfallet blev bankerna i större utsträckning tvungna att själva jämna ut sina dagliga över- och underskott av likviditet mellan varandra i stället för att göra det med Riksbanken.

Denna omställning medförde viss stress på interbankmarknaden. Det uppstod osäkerhet om vilka belopp som bankerna var beredda att låna ut till varandra och vilka räntor de var beredda att erbjuda, vilket ledde till att de kortaste interbankräntorna steg.

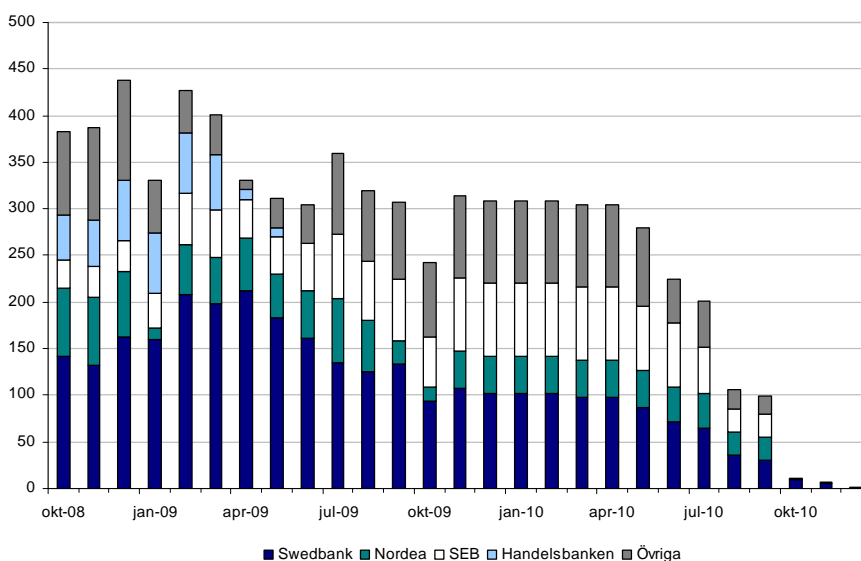
För att säkerställa tillgången på likviditet över längre tidsperioder ville dessutom bankerna låna upp på längre löptider samtidigt som de endast var villiga att låna ut på mycket korta löptider. Därmed steg även längre interbankräntor något.

Under slutet av oktober minskade osäkerheten på interbankmarknaden vilket ledde till att interbankräntorna sjönk tillbaka. De kortare interbankräntornas riskpremie över reporäntan förblev dock högre än tidigare.

Från november 2010 till januari 2011 förföll de sista av Riksbankens extraordinära lån i kronor. Dessa förfall uppgick sammanlagt till 11 miljarder kronor.

Diagram 3. Riksbankens utestående extraordinära lån till bankerna

Miljarder kronor

Källa: SCB

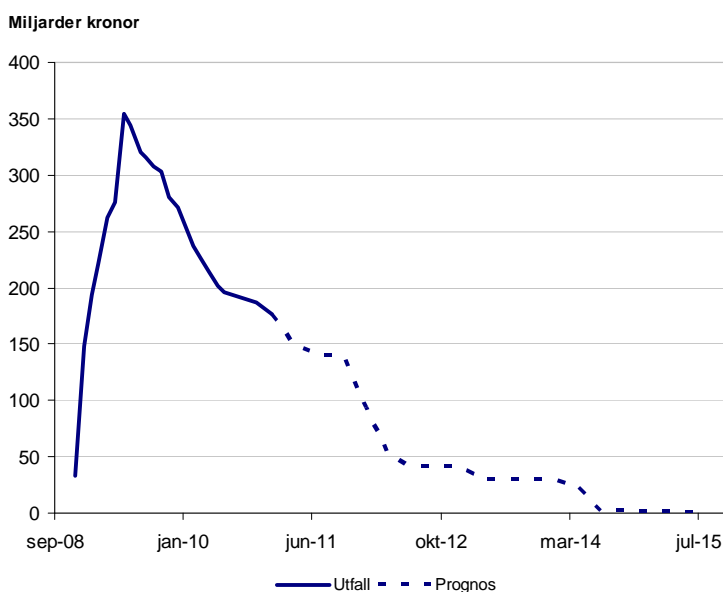
Garantiprogrammet för bankernas upplåning startade den 31 oktober 2008. Regeringen beslutade i november att förlänga programmet till den 30 juni

2011. Programmet halverades dock till 750 miljarder kronor då regeringen bedömde att bankerna var tillräckligt stabila.

Sedan andra kvartalet 2010 har inga banker eller bostadsinstitut deltagit i det svenska garantiprogrammet. Det innebär att de inte längre kan ta upp nya lån med statlig garanti utan att träda in i programmet igen. Av de sju banker och bostadsinstitut som deltagit i programmet hade fem fortfarande kvar garanterade lån vid utgången av december 2010. Swedbank stod för närmare 90 procent av den totala utestående lånevolymen.

Under antagandet att inga nya garantier ställs ut kommer all upplåning inom garantiprogrammet att ha förfallit år 2015. Diagram 4 visar hur statens garantiåtagande inom programmet har utvecklats till och med slutet av fjärde kvartalet 2010. Hittills har staten inte behövt infria några garantier. Enligt Riksgäldens prognos från november 2010 kommer statens nettointäkt av programmet att vara 5,3 miljarder kronor.

Diagram 4. Statens åtagande inom garantiprogrammet

Källa: Riksgälden

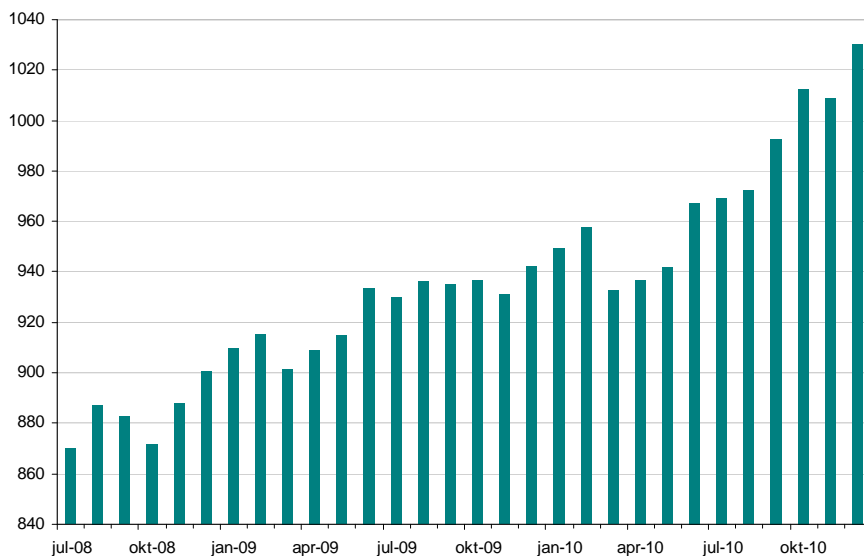
Hushållens inlåning och sparande

Vid slutet av fjärde kvartalet 2010 var hushållens bankinlåning 1 030 miljarder kronor (diagram 5). Under fjärde kvartalet ökade hushållens bankinlåning med 37 miljarder, vilket motsvarar en ökning med nästan 4 procent. Det var en något större ökning än under tredje kvartalet då inlåningen steg med 26 miljarder kronor. Samtidigt steg i genomsnitt räntorna på inlåningskonton med 0,35 procentenheter under fjärde kvartalet.

Konjunkturinstitutets konfidensindikator sjönk något under fjärde kvartalet men låg fortsatt på en betydligt högre nivå än det historiska genomsnittet. Det indikerar att hushållen var fortsatt optimistiska om den egna och den svenska ekonomin. Enligt Riksbankens penningpolitiska uppföljning från december 2010 låg hushållens sparande fortsatt på en hög nivå.

Diagram 5. Hushållens bankinlåning

Miljarder kronor

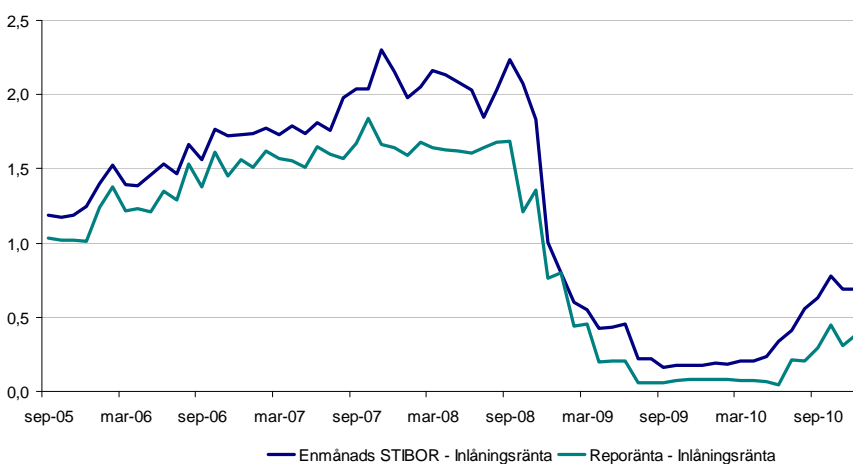

Källa: SCB

Diagram 6 visar skillnaden mellan interbankräntan respektive Riksbankens styrränta och bankernas genomsnittliga inlåningsräntor till hushållen. En positiv inlåningsmarginal innebär att bankerna betalar mindre ränta till sina kunder än vad de tjänar på att placera i marknaden.

Diagram 6. Skillnaden mellan enmånads STIBOR respektive Riksbankens styrränta och bankernas inlåningsräntor till hushållen på nya avtal för samtliga konton

Procentenheter

Källa: SCB och Reuters Ecowin

Under fjärde kvartalet steg de genomsnittliga inlåningsmarginalerna. Samtidigt höjde samtliga banker sina inlåningsräntor. Den korta interbankräntan och Riksbankens styrränta steg alltså mer än vad bankernas inlåningsräntor steg.

Likviditetskostnaden – bankernas finansieringsstrategi

För att finansiera bostadsutlåning till hushåll använder sig bankerna huvudsakligen av bostadsobligationer. Bankerna emitterar oftast dessa obligationer på löptider som är två år eller längre. Samtidigt betalar 56 procent av låntagarna sina räntor på tremånadersbasis.

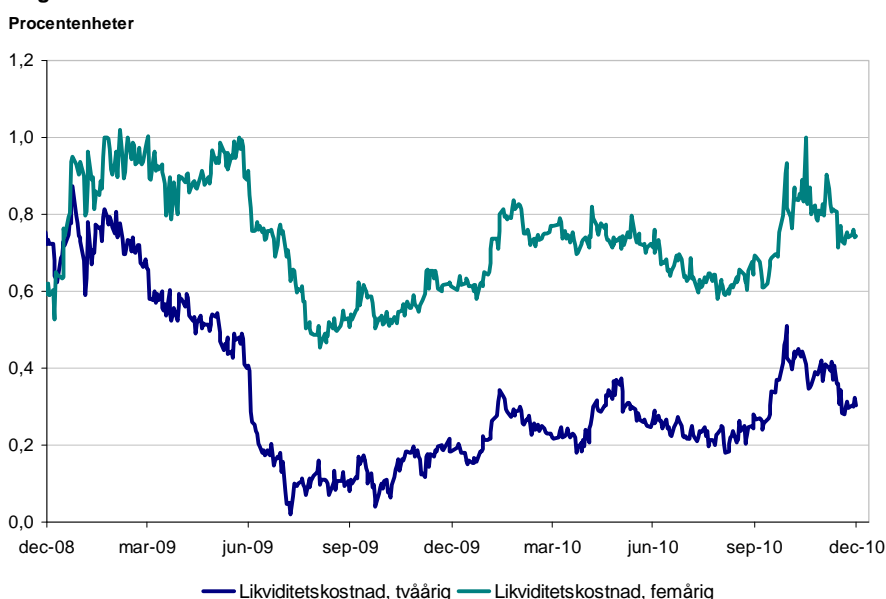
Låntagarna betalar därför ofta den lägre tremånadersräntan medan bankerna betalar den högre bostadsobligationsräntan med längre löptid. Därför har bankerna intresse av att omvandla bostadsobligationsräntan till en lägre ränta med kortare löptid och därmed åstadkomma en kortare räntebindningstid i sin skuld.

Ett sätt att åstadkomma en kortare räntebindningstid är att låna på tre månaders löptid i stället för att låna på löptider som är två år eller längre. Då skulle dock banken ta en likviditetsrisk eftersom skulderna skulle förfalla och behöva refinansieras betydligt oftare än bostadslånen.

För att minska räntebindningstiden utan att behöva ta denna extra likviditetsrisk använder sig därför bankerna ofta av ränteswappar. Med sådana swappar kan bankerna erhålla en lång swapränta (t.ex. tvåårig) och betala den korta tremånaders interbankräntan.

Den långa swapräntan är dock oftast lägre än motsvarande bostadsobligationsränta. Därför kommer den långa swapräntan inte helt att kompensera för räntekostnaden i bostadsobligationen. Den här mellanskillnaden kallar vi för likviditetskostnaden, dvs. den kostnad som bankerna åläggs för att förkorta räntebindningstiden i sin skuld utan att ta ytterligare likviditetsrisk.

Diagram 7. Likviditetskostnad för att omvandla en tvåårig respektive femårig säkerställd obligation²

Källa: Reuters Ecowin

² Linjär interpolering sker mellan utestående säkerställda obligationer för att skapa en obligation som är lika lång som jämförbar swap.

Under början av fjärde kvartalet steg både den tvååriga och den femåriga likviditetskostnaden för att därefter sjunka. Både den tvååriga och den femåriga likviditetskostnaden steg dock något över kvartalet som helhet. Det blev alltså dyrare för bankerna att förkorta räntebindningstiden i sin skuld utan att ta ytterligare likviditetsrisk.

Bankernas utlåningsräntor

Utlåningsräntornas utveckling beror på flera olika faktorer. I förra avsnittet behandlades bankens finansieringskostnader. Utöver dessa kostnader beror utlåningsräntorna även på:

- Konkurrensen och kundernas förhandlingsstyrka
- Bankernas strategi för utlåningen

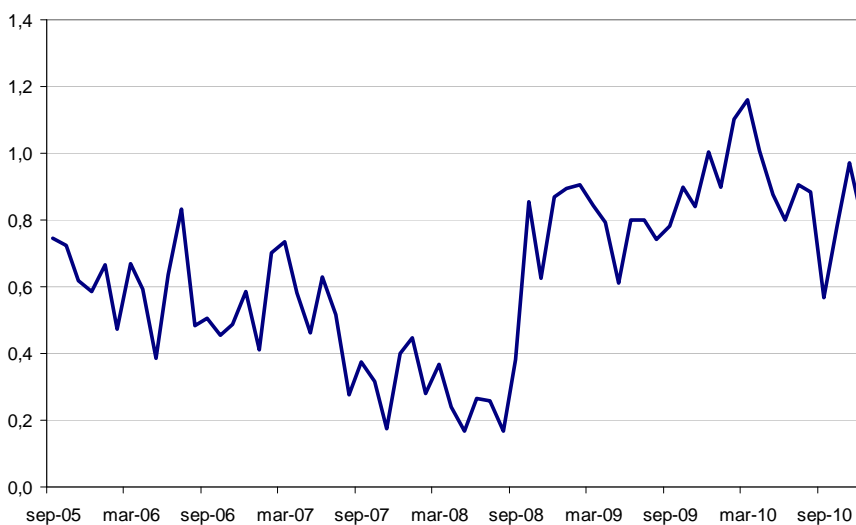
Utlåningsräntor till företag

Sedan oktober 2008 har marginalerna för företagsutlåning ökat markant och ligger fortsatt kvar på en högre nivå jämfört med före finanskrisen. De högre marginalerna förklaras delvis av att kreditrisken i utlåning till företag har ökat.

Den genomsnittliga utlåningsräntan till företag steg under fjärde kvartalet 2010. Interbankräntorna steg något mindre under samma period. Marginalen mellan bankernas utlåningsräntor till företag och interbankräntan ökade därmed under fjärde kvartalet (diagram 8).

Diagram 8. Skillnaden mellan bankernas tre månaders utlåningsräntor på nya avtal till företag och tre månaders STIBOR

Procentenheter

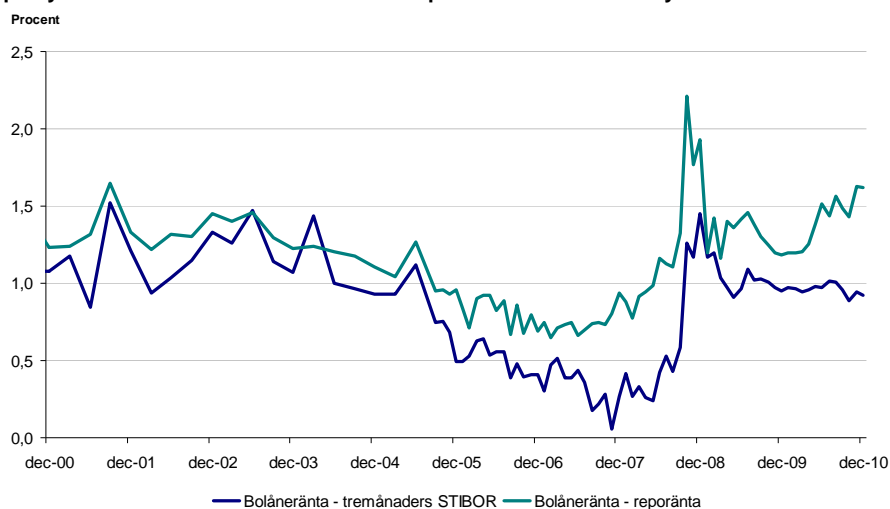

Källa: SCB och Reuters Ecowin

Utlåningsräntor till hushåll

Bostadsinstitutens korta och långa boräntor steg under fjärde kvartalet. Marginalen mellan tre månaders genomsnittliga bolåneränta och tre månaders interbankränta sjönk dock marginellt (diagram 9). I ett historiskt perspektiv är nivån förhållandevis normal.

Diagram 9. Skillnaden mellan bostadsinstitutens tremånaders utlåningsräntor till hushåll på nya avtal och tremånaders STIBOR respektive Riksbankens styrränta

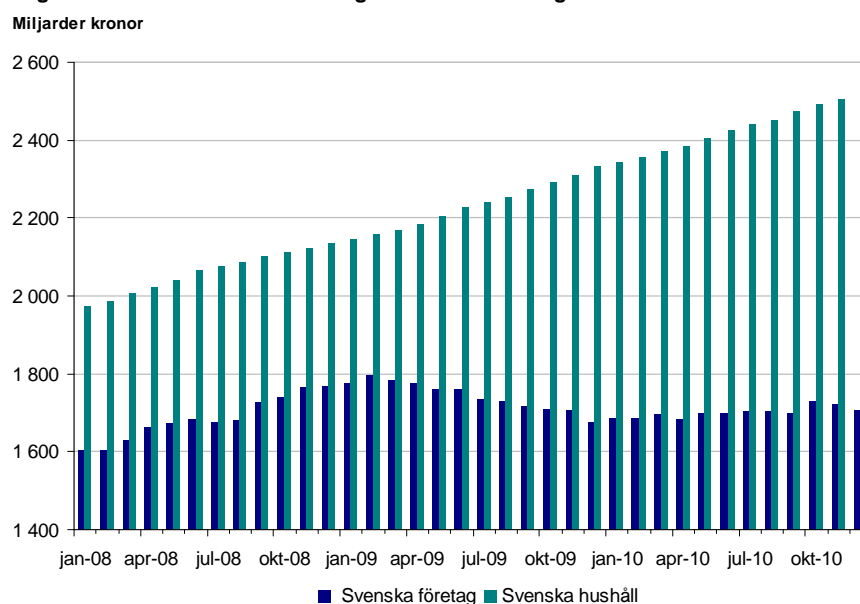

Källa: SCB och Reuters Ecowin

Utlåningstillväxten

Utlåningen till svenska hushåll ökade med 40 miljarder under årets fjärde kvartal till 2 516 miljarder kronor (diagram 10). Nästan hela ökningen kommer från utlåning med fastigheter som säkerhet. Sedan oktober 2008 har hushållens totala lånestock ökat med 404 miljarder kronor. Det motsvarar en ökning med 19 procent.

Diagram 10. Svenska MFI:s utlåning till svenska företag och hushåll

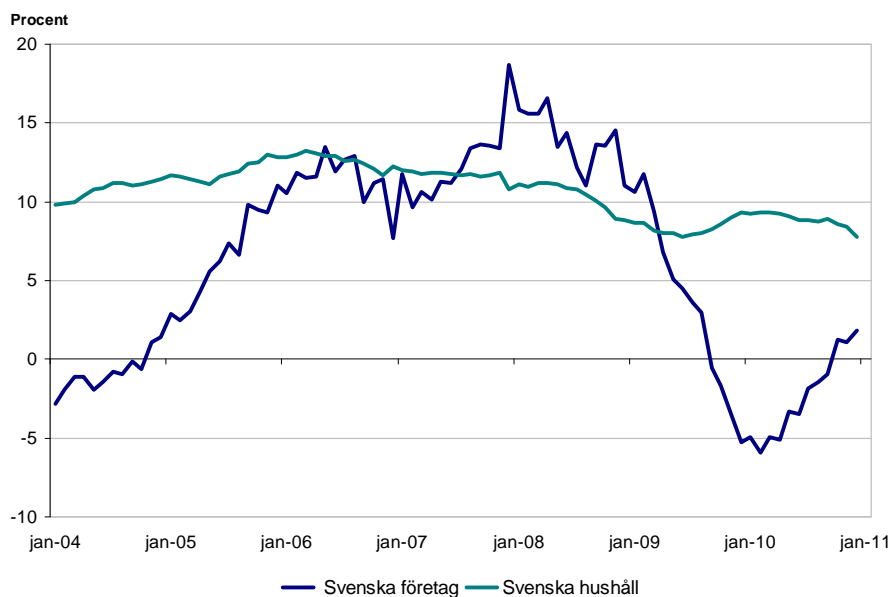

Källa: SCB

Den årliga tillväxttakten i utestående lånevolymer till svenska hushåll var 7,8 procent (diagram 11). Med undantag för andra kvartalet 2009 var detta den lägsta tillväxttakten sedan 2002 då statistik med jämförbara uppgifter startade. Tillväxttakten för bostadslån var 8,5 procent vilket var den lägsta sedan 2002 enligt samma statistik.

I december hade 54 procent av bostadsinstitutens nyutlåning till svenska hushåll rörlig ränta, vilket motsvarar tre månaders bindningstid. Det var en minskning med 6,5 procentenheter sedan utgången av september 2010 och den lägsta nivån sedan mars 2008. Av bostadsinstitutens utestående lånevolym till svenska hushåll var 56 procent lån till rörlig ränta i december 2010 jämfört med 43 procent i oktober 2008.³

Diagram 11. Årlig tillväxt i svenska MFI:s utlåning till svenska företag och hushåll

Källa: SCB

Vid utgången av fjärde kvartalet 2010 var den totala utlåningen till svenska företag 1 707 miljarder kronor. På årsbasis ökade utlåningen med 1,8 procent.

Under fjärde kvartalet 2010 emitterade icke-finansiella företag obligationer för 9,1 miljarder svenska kronor på svensk marknadsplats.⁴ Det var 50 procent mer än under årets tredje kvartal.

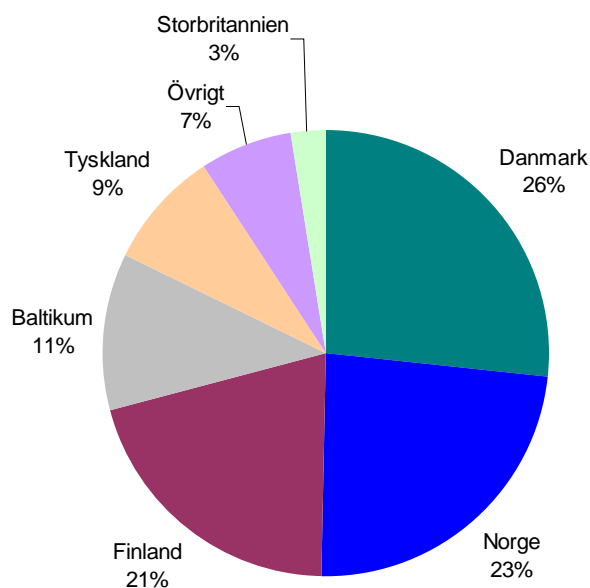
Bankernas utlåning i utlandet

Utlåning till allmänheten i utlandet utgjorde 46 procent av storbankernas totala utlåning till allmänheten vid slutet av december, vilket motsvarar 2 777 miljarder kronor. Utlåningen till utlandet minskade marginellt sedan tredje kvartalet, räknat i svenska kronor.

³ Källa: SCB finansmarknadsstatistik 2011-01-28.

⁴ Källa: SCB finansmarknadsstatistik 2011-01-28.

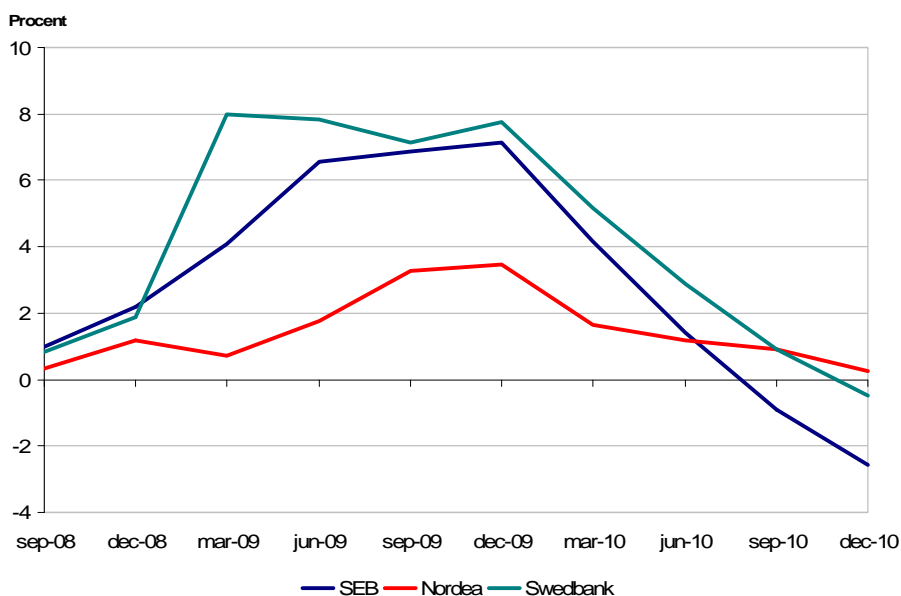
Diagram 12. Andelar av utlåning till allmänheten i utlandet

Källa: Storbankernas kvartalsrapporter

De svenska storbankernas totala utlåning till allmänheten i de baltiska länderna uppgick vid slutet av december 2010 till drygt 312 miljarder kronor. Det var 12 miljarder kronor lägre än vid slutet av tredje kvartalet. Sedan det sista kvartalet 2008 har utlåningsvolymen mätt i svenska kronor minskat varje kvartal. Det är delvis en effekt av en starkare svensk krona. Den minskande utlåningen innebar att de tre baltiska länderna utgjorde 7 procent av Swedbanks, SEB:s och Nordeas totala utlåning till allmänheten.⁵

Diagram 13. Kreditförluster (netto) på årsbasis i förhållande till total utlåning för svenska storbanks i Baltikum

Källa: Bankernas delårsrapporter

⁵ Respektive banks utlåning i Baltikum som andel av total utlåning: Swedbank 11,3 procent, SEB 10,6 procent och Nordea 2,9 procent.

Under fjärde kvartalet 2010 återförde Swedbank, SEB och Nordea 850 miljoner kronor av tidigare gjorda reserveringar för förväntade kreditförluster i de baltiska länderna. Det kan jämföras med kreditförluster om 200 miljoner kronor under tredje kvartalet 2010. Volymen osäkra lånefordringar i de baltiska länderna var knappt 39 miljarder kronor, vilket motsvarar drygt 12 procent av total utlåning till allmänheten i Baltikum. Det var en minskning med 4 miljarder kronor från årets tredje kvartal.